

CASUS LOWIE

Dagboekantekeningen ouders

De kerstvakantie is voorbij en Lowie gaat vandaag voor het eerst weer naar school.

's Ochtends verloopt alles min of meer vlekkeloos. Je merkt aan Lowie absoluut niet of hij het wel of niet leuk vindt om weer naar school te gaan. Tussen de middag gaat Lowie bij een vriendje eten. Om half vier haal ik hem van school. Hij staat al buiten op het plein te wachten. Voor zover ik het van hem begrijp is het goed gegaan op school en vond hij het ook wel leuk. Ik meld hem dat we even naar de schoenmaker gaan voordat we naar huis gaan. Daar is hij het niet mee eens en dat laat hij duidelijk merken. Luid mopperend gaat hij mee: 'Kun je dat niet doen als ik naar school ben, mama?' Hij heeft pijn aan zijn been zegt hij, en kan moeilijk lopen. Hij slaat mij en trekt hard aan mijn arm. Bij de schoenmaker is hij vervelend. Hij klimt op de toonbank en in de uitstalling van schoenen. Heeft absoluut geen geduld om mijn boodschap af te wachten. Het lukt mij daar niet om hem te kalmeren. Onderweg naar huis wordt het iets beter. Thuis gaat hij een video kijken en eet en drinkt wat. Als we op punt staan om naar de crèche te gaan om zijn zusje te halen en ik zijn schoenen wil vastmaken, duwt hij me omver en springt bovenop me. Hij is ontzettend sterk en doet me vaak pijn. Ik vraag hem waarom hij mij pijn doet. 'Ómdat ik jou lief vind, mama.' Ik zeg hem dat ik altijd op andere manier laat zien dat ik hem lief vind en overlaad hem met kusjes.

Diagnostisch verslag orthopedagoge

1. Reden van aanmelding:

Er is reeds jarenlang sprake van gedragsproblemen in de zin van slecht luisteren en ongezeglijk gedrag. De opvoeding lijkt onvoldoende te beklijven. De moeder heeft contact opgenomen omdat de situatie zowel thuis als in de kleuterklas is geëscaleerd. De driftbuien en het oppositioneel gedrag nemen toe.

2. Gezinsamenstelling:

Lowie is het oudste kind. Hij heeft nog een jonger zusje van twee jaar. De ouders hebben beiden een academische opleiding. Sinds de geboorte van het derde kind heeft moeder haar baan opgegeven. Het gezin is welstellend en behoort tot de hogere middenklasse.

3. Ontwikkelingsanamnese:

Over de zwangerschap zijn geen bijzonderheden te melden. De bevalling verliep middels vacuüm en Lowie heeft gedurende één minuut zuurstof gehad. De ouders kunnen zich geen gedragsproblemen in de eerste drie levensjaren herinneren. De eerste incidenten ontstonden in de eerste kleuterklas en begonnen te escaleren eind tweede kleuterklas. De school dacht dat het ging om een vroegrijpe leerling waarop besloten werd hem naar derde kleutertje over te plaatsen. Hij pestte andere kinderen en werd zelf ook gepest. Zijn sociale aanpassing op school liet te wensen over.

4. Klachten:

De moeder benoemt vooral het slecht luisteren, druk en ongeconcentreerd gedrag. Dit laatste is erg wisselend, want Lowie kan ook zeer geconcentreerd spelen en werken. Een groot probleem zijn de driftbuien die onverwachts opduiken en zeer intens zijn; deze driftbuien staan niet in verhouding tot de aanleiding. De moeder is bang dat Lowie door middel van zijn driftbuien de regels in huis gaat bepalen en ze geeft aan de grip te verliezen. Hoe strak en consequent de ouders de regels ook hanteren, het lijkt bij Lowie niet te beklijven. De driftbuien komen zowel thuis, op school als op andere plaatsen voor. Zodra niet voldoen wordt aan zijn wensen of als een appel wordt gedaan op aanpassing, volgt zo'n bui. Bijvoorbeeld als hij tv aan het kijken is en er wordt gevraagd of hij aan tafel komt; of als het speelkwartier op school ten einde is en hij naar binnen moet. Het eten en het slapen verlopen zonder problemen.

De gedragsproblemen zijn ontstaan toen Lowie 4 jaar oud was en naar school ging. Deze problemen duren nu al bijna twee jaar en het meest lastig zijn de driftbuien, het oppositionele gedrag en het niet luisteren. Dit probleemgedrag zou toenemen.

De gedragsproblemen komen niet alleen thuis voor. Op school wordt zijn gedrag beoordeeld als onvoldoende. Relaties met leeftijdgenootjes verlopen moeizaam. Over de school en zijn omgang met andere kinderen wordt in het verslag weinig of geen concrete informatie gegeven.

5. Mogelijke verklaringen volgens de ouders

Beide ouders denken dat er sprake is van hoogbegaafdheid waardoor de genoemde gedragsproblemen ontstaan. Daarnaast lijken genetische componenten mee te spelen omdat de vader zeer veel van zichzelf in Lowie herkent. Hij heeft aan vroeger ook veel oppositioneel gedrag te hebben vertoond en aansluiting met leeftijdgenoten verliep moeizaam. Tot op de dag van vandaag vindt de vader het moeilijk zich aan te passen in het sociale contact. Hij kan niet tegen hiërarchische verhoudingen en wil alles zelf bepalen. Verder zegt hij dat hij zich ook snel gekrenkt voelt in zijn eigenwaarde en dan heel fel reageert. De vader zegt dat dit gedrag van hem tot veel problemen leidt in het dagelijks leven, zowel privé als in de werksfeer. Hij vertelt op zijn twintigste in psychoanalyse geweest te zijn vanwege de relatieproblemen. De moeder zegt dat zij inderdaad hetzelfde gedrag bij haar man herkent, maar ook zij zou moeite hebben met het accepteren van gezag.

6. Observatie van Lowie en ouders

Lowie is een vrolijke jongen van bijna zes jaar. Hij is wat groter dan gemiddeld en ook wat betreft de cognitieve ontwikkeling lijkt hij ouder. Hij komt in eerste instantie verlegen over, maar al vrij snel blijken er ook oppositionele trekken te zitten in het niet willen beantwoorden van vragen. Hij begrijpt niet waarom hij zou moeten antwoorden: 'Wij (de volwassenen) weten de antwoorden zelf wel', zegt hij. Tijdens de intake speelt hij geconcentreerd met lego; hij laat geen claimend of zeurend gedrag zien. Aan het eind van het gesprek dreigt een machtsconflict doordat hij de lego mee naar huis wil nemen. De ouders laten hem even begaan. Lowie stopt vervolgens de lego in zijn zak en wil wegllopen. De vader weet hem te overreden om de lego terug te geven. Tijdens deze interactie wordt het driftig gedrag van Lowie zichtbaar. Hij dreigt met kapot gooien. Uiteindelijk geeft Lowie de lego terug.

Bij Lowie:

- hij kan ook zeer geconcentreerd spelen en werken
- het kan ook even erg goed gaan
- als hij iets doet wat hem interesseert is het een lieve, leuke jongen
- hij is erg talig ingesteld en heeft een brede interesse
- bij eten en slapen zijn er blijkbaar geen problemen
- hij zou minder storend zijn als vader thuis is
- hij heeft in de buurt twee vriendjes
- hij kan zich goed vermaken; hij kan eindeloos met lego spelen
- hij heeft een rijke fantasie
- voetballen is zijn grote hobby; bij het trainen en tijdens wedstrijden lijken zich geen grote problemen voor te doen
- muziek maken vindt hij erg leuk
- tijdens de eerste drie levensjaren geen gedragsproblemen (in de herinnering van de ouders)
- Lowie is een vrolijke jongen
- hij heeft een goede intelligentie

Bij de ouders

- de ouders zijn zeer gemotiveerd
- ze zijn zich terdege bewust van de ernst van de problematiek
- ouders proberen consequent te zijn en aan hun eisen vast te houden
- vader heeft een grote mate van zelfstandigheid
- beide ouders zijn hoog opgeleid

7. CBCL¹ ingevuld door de ouders

De scores op de CBCL zijn verontrustend. De totaalscore is 76. Er is sprake van een significant ICC-profieltype: agressief/delinquent. De volgende klinische schalen zijn significant hoger dan de normgroep: sociale problemen, aandachtsproblemen, delinquent gedrag en agressief gedrag. De zorgen van de ouders betreffen het onaangepast gedrag thuis, op school en andere sociale situaties. Lowie mist aansluiting met leeftijdgenoten. Hij presteert op school cognitief onder zijn vermogen.

8. TRF ingevuld door de leerkracht

Deze uitslag is, evenals de CBCL ingevuld door de ouders, verontrustend te noemen. De totale score is 74. Er is eveneens sprake van hetzelfde profiel. De klinische schaal 'agressief' is zelfs extreem verhoogd ($T > 95$). De schaal 'Sociale problemen' is eveneens significant. De schalen 'Aandachtsproblemen' en 'Denkproblemen' zijn niet klinisch significant, maar tonen eenzelfde profiel als de CBCL.

9. Intelligentieonderzoek

Wisc-Rn laat de volgende resultaten zien: TIQ= 104; TPIQ=92 en de TVIQ = 115². Er is dus sprake van een gemiddeld intelligentieniveau bij een disharmonisch profiel op totaalniveau (VIQ > PIQ). Lowie heeft een bovengemiddeld ontwikkeld verbaal vermogen. Binnen deze factor is er sprake van een harmonisch profiel. Opvallend zijn de wat lagere scores op algemene informatieverwerking. Binnen de performale factor is er sprake van een disharmonisch profiel. De zwakke kanten zijn visueel-ruimtelijk inzicht en de subtest substitutie.

10. Samenvattende conclusie

Escalerende gedrags- en opvoedingsproblemen bij een vijfjarig jongetje dat functioneert op een gemiddeld intelligentieniveau. De uitkomst van het intelligentieonderzoek biedt geen verklaring voor de huidige gedragsproblemen. Het enige dat kan worden opgemerkt naar aanleiding van dit onderzoek is dat er sprake is van een behoorlijk disharmonisch intelligentieprofiel ten voordele van de verbale kant. Overschatting van de mogelijkheden op grond van dit profiel is zeker mogelijk ten aanzien van taken op het gebied van ruimtelijk inzicht en visueel geheugen. De gedragsproblemen lijken zich te concentreren rondom het niet luisteren, oppositioneel gedrag en heftige driftbuien die niet in verhouding staan tot de aanleiding. Er is sprake van gegeneraliseerde agressie, veelal als reactie op frustratie die Lowie oploopt binnen een sociale situatie waarin een appel wordt gedaan op aanpassing en samenwerking. Lowie heeft grote moeite om zich aan te passen aan de eisen die vanuit de sociale omgeving worden gesteld. Zolang hij op zijn eigen spoor kan doorgaan ontstaan er geen problemen. Er is sprake van een gebrekkige ik-ander differentiatie, dit wil zeggen dat hij onvoldoende aandacht heeft voor de wensen en de gevoelens van de ander. Andere kinderen en volwassenen worden als een verlengstuk van zichzelf ervaren. Er is sprake van persisterend vroegkinderlijk egocentrisme, een zeer geringe empathische en morele ontwikkeling. Hierdoor voelt Lowie zich snel onheus bejegend, want een gebeurtenis kan slechts vanuit het eigen perspectief worden bekeken. Hieruit vloeien problemen in de gewetensfunctie uit voort (hij liegt en hij steelt). Op grond van bovenstaande verbaast het geenszins dat de aansluiting met leeftijdgenoten zeer moeizaam verloopt. Gezien de vroege ontstaansgeschiedenis van de gedragsproblemen, de generalisatie ervan in combinatie met de voorgeschiedenis van de vader lijkt er mijn inziens sprake van een gedragsstoornis. Deze in aanleg aanwezige stoornis kan worden versterkt doordat de vader als rolmodel eveneens last heeft van dezelfde beperkingen. De moeder voelt zich in pedagogisch opzicht erg onmachtig ten aanzien van Lowie en dreigt de grip te verliezen.

11. Advies

Gezien de ernst van de gedragsproblemen, de vroege ontstaansgeschiedenis en de constitutionele component lijkt intensieve kinderpsychiatrische zorg, dan wel gespecialiseerde orthopedagogische zorg geïndiceerd. Mijn inziens zal de behandeling gericht moeten zijn op de volgende aspecten: leren omgaan met de stoornis, stimulatie van de ik-ander differentiatie, oefenen in empathie, stimulering van de morele ontwikkeling, agressiebestrijding, leren omgaan met leeftijdgenootjes. Hierbij is opvoedingsondersteuning of -begeleiding

¹ Child Behavior Checklist (CBCL), de Teacher Report Form (TRF) en het Youth Self Report (YSR).

² Globale capaciteit $\hat{=}$ TIQ = Totaal IQ. - Verbale intelligentie = Verbale schaal $\hat{=}$ VIQ = Verbaal IQ. Performale intelligentie = De performale schaal. PIQ = Performaal IQ.

onontbeerlijk. Bij deze begeleiding zal structuur op basis van binding een centrale plek innemen en de ouders zullen handvaten aangereikt krijgen om bovengenoemde aspecten te stimuleren en om te leren omgaan met ongewenst gedrag. Daarnaast is het van wezenlijk belang om samen met de leerkracht een plan van aanpak met betrekking tot de school situatie te realiseren.

Bovenstaand verslag werd aan de ouders toegestuurd en daarna met hen besproken. Beide ouders herkennen zich in de genoemde dynamiek en in de diagnose. De ouders zijn aangeslagen vanwege de ernst van de diagnose. De moeder geeft aan dat wat zij intuïtief aanvoelde, maar niet durfde uit te spreken, nu op papier staat. Ze maakt zich grote zorgen om de ontwikkeling van Lowie en zij is bang dat hij uiteindelijk het criminele pad op zal gaan. Met name het stelen en het onbewogen liegen baren grote zorgen. De vader herkent zich zowel in het intelligentieprofiel als in de beschrijving van de psychologische mechanismen van de ik-ander differentiatie, de gebrekkige empathische en de morele ontwikkeling. Hij herkent ook de beschreven problemen in de gehele eigen familielijn (ook bij zijn ouders was dat zichtbaar en bij zijn broers en zussen). Volgens de vader worden de gedragsproblemen en sociaal-emotionele problemen van de leden van zijn familie dikwijls gecamoufleerd door een goede cognitieve ontwikkeling. Volgens de vader kan Lowie achteraf goed analyseren waarom bepaald gedrag voor een ander niet leuk is, maar op het moment zelf vertoont hij toch dat gedrag. Hij doelt hiermee op slaan en stelen. De vader is net zoals de moeder, geëmotioneerd onder de diagnose, mede vanwege het besef dat Lowie geen makkelijk leven te wachten staat. Beide ouders voelen zich op dit moment onmachtig in de opvoeding van Lowie. Gezien de ernst van de stoornis lijkt mij dit reëel. De ouders willen graag een second opinion en verdere behandeling en begeleiding voor Lowie en het gezin. Zij realiseren zich terdege dat de genoemde problematiek niet vanzelf zal oplossen. Tevens vragen zij zich af in hoeverre hun dochtertje in het gezin eveneens last heeft van deze aanlegfactor en in hoeverre zij daar op dit moment al sturing aan zouden kunnen geven.